

Erau vremuri de mare efervescență și în literatură. Eram de-a dreptul inundați de literatură străină, franceză de la Zola la simboțiști, dar și autori nordici; Ibsen începuse să-și impună influența. Simptomatic pentru mișcare era Machar cu *Confesiunile* lui⁷². Vilém Mrštík promova literatura rusă, iar eu îi împrumutam criticii ruși despre care scria. Literatura rusă, în special Dostoievski și Tolstoi, au început să fie cunoscuți. Dintr-odată erau o mulțime de impresii și de standarde noi. Și universitatea a început să exercite o influență importantă, prin faptul că era națională. Realismul sublinia caracterul științific ca o componentă importantă a naționalismului. Pe scurt, anii '90 au fost o epocă importantă și plină de vitalitate – ar trebui să se scrie o istorie a ei, să se arate cum s-a ramificat și s-a întrepătruns totul. Da, a fost o perioadă de deschidere a ferestrelor și a drumurilor către lume, dar și de căutare a propriei ființe.

După *Athenaeum* am început să public *Naše doba (Epoca noastră)*. Noua editură a lui Laichter începuse să răspândească lucrări de știință și de filosofie. Cât despre politică, după cei doi ani de experiență în parlamentul vienez, am început să studiez evoluția partidelor noastre și a politicii cehe începând din 1848. Am avut o experiență ciudată atunci cu Havlíček⁷³: găseam în scrierile lui cam tot ceea ce aș fi vrut să spun în plan politic. La Palacký am găsit justificări filosofice importante ale programului său politic, precum și conceptul meu de problemă cehă, evaluarea Reformei cehe și a idealului umanist; Palacký și-a expus cel mai clar filosofia istoriei în lucrarea

⁷² Josef Svatopluk Machar (1864-1942), poet, prozator, politician ceh, reprezentant al realismului critic. Volumul *Confesiunile unui literat (Konfese literáta)* cuprinde amintiri și comentarii legate de apariția primelor lui culegeri de poezii.

⁷³ Karel Havlíček Borovský (1821-1856), poet, politician, ziarist, face parte din cea de-a doua generație de deșteptători ai conștiinței naționale și este considerat întemeietorul ziaristicii, satirei și criticii literare cehe.

îndreptată împotriva lui Höfler. Faptul că eram în concordanță cu Palacký și Havlíček îmi confirma corectitudinea modului în care gândeam și simțeam. În politică, trebuie să te încadrezi în curentul mai amplu al succesiunii istorice, trebuie să ții seama nu numai de predecesori, ci dacă se poate de întreaga istorie. Aș dori să mai adaug că și în politică morile Domnului macină încet, dar sigur și pentru întotdeauna.

* * *

O campanie rea a fost cea „hilsneriadă”⁷⁴, când a trebuit să mă lupt cu superstiția despre omorul ritual. La început, procesul lui Hilsner nu m-a interesat, dar a venit la mine fostul meu student de la Viena, scriitorul Sigismund Münz, originar din Moravia, și m-a rugat să iau atitudine. Despre superstițiile rituale citisem cărțile teologului berlinez Strack, care descriesese apariția și istoria acestei superstiții. I-am spus domnului Münz care este părerea mea despre această chestiune, iar el a publicat-o în *Neue Freie Presse*. Și m-am trezit implicat în scandal. Antisemiții vienezi au instigat presa națională și clericală cehă, toți au început să dea în mine – ei, trebuia să mă apăr. Dacă ai intrat în horă, trebuie să joci. A trebuit să studiez criminalistica și fiziologia, dar despre aceasta am vorbit la vremea respectivă. M-am dus la Polná, ca să examinez locul faptei și împrejurimile lui. După aceea s-a spus că sunt plătit de evrei. La cursurile mele de la universitate au venit studenți și ne-studenți ca să mă huiduiască. În timp ce vociferau, am scris cu creta pe tablă un protest împotriva calomniilor prostești și i-am invitat

⁷⁴ Hilsneriada este denumirea procesului intentat în 1899 evreului Leopold Hilsner, acuzat de asasinarea tinerei în vârstă de 19 ani Anežka Krůzová, în cadrul unui omor ritual, în localitatea Polná. Masaryk a intervenit în apărarea acuzatului, susținând că este vorba de o manifestare de antisemitism pe un fundal de superstiții. În urma intervenției lui Masaryk, Hilsner a fost achitat, deși prima sentință fusese de condamnare la moarte.

pe studenți să-mi prezinte motivele și dovezile demonstrației lor; s-a prezentat numai unul dintre ei în aceeași după-amiază, un tinerel zvelt, decent – viitorul poet Otakar Theer. Pentru ca demonstrații să nu-și închipuie că mi-e frică de ei, am ocolit tot amfiteatrul și i-am invitat să argumenteze – n-a îndrăznit niciunul. Iar universitatea nu s-a obosit să intervină și să restabilească ordinea, ci a suspendat cursurile mele pentru două săptămâni. Seara demonstrații au venit la mine acasă. Eu răcisem, stăteam în pat, dar soția mea s-a dus în stradă la demonstrații și le-a spus că sunt bolnav, dar dacă vor să vorbească cu mine, să trimită o delegație. N-au venit. Campania aceea mi-a făcut silă, nu atât pentru mine, dar îmi era penibil nivelul scăzut la care se desfășura. În timpul războiului am înțeles la ce îmi folosisse: presa mondială este parțial condusă sau finanțată de evrei. Mă cunoșteau din cazul Hilsner, iar acum s-au revanșat, scriind despre cauza noastră cu simpatie sau cel puțin corect. Asta ne-a ajutat mult în plan politic.

* * *

Apropo de politică: poate este adevărat că m-am născut politician. Oricum, tot ceea ce am făcut și tot ceea ce m-a interesat era legat cel puțin indirect de politică. Dar activitatea politică nu îmi era suficientă, indiferent că era vorba de idealurile naționale, sociale sau de orice altceva. Am fost întotdeauna împotriva Șmecherului și a Mitocanului și am cerut o politică rațională și cinstită. Asta aveam în vedere atunci când am spus că nici independența nu ne salvează. Am văzut în politică un instrument, scopul meu era religios și moral. Dar știam că trebuie să fim liberi din punct de vedere politic, ca să putem merge în voie pe calea noastră spirituală. Nici astăzi nu afirm că statul ar fi împlinirea misiunii noastre culturale: trebuie să contribuim la construirea *Civitatii Dei*⁷⁵.

⁷⁵ Cetatea Domnului (lat.).